

MedieKultur 15

1991

© Forfatterne og MedieKultur
Omslag: Johan Adam Linneballe, MAA, IDD.

Tryk: Werk's Offset, Århus
ISSN 0900-9671

Fotos af Radiounderholdningsorkesteret & Jørn Hjorting:
Valdemar Vedel

Redaktion:

Jørgen Bang, Århus Universitet
Ib Bondebjerg, Københavns Universitet
Per Jauert, Århus Universitet
Jørgen Poulsen, Roskilde Universitetscenter (ansvarshavende)
Kim Schrøder, Roskilde Universitetscenter
Dorte Wendt, Århus Statsgymnasium

Redaktions- og tidsskriftsadresse:

MedieKultur, AUC
Fibigerstræde 13
9220 Aalborg Ø
Tlf. 9815 8522, lok. 2978, kl. 8.30-11.30

Giro:
4 10 62 96

Priser:

Abonnement for 1991 (nr. 15+16): kr. 130,-.
MedieKultur nr. 1 - 3 samt 7 er udsolgt.
Enkeltre.: kr. 75,-.
Ved køb af mindst 5 eks. i samme bestilling: kr. 50,- pr. eks.
Tidligere nr. af det gamle "Massekultur og Medier" (3, 5, 6, 7, 9, 10, 11) kr. 30,- pr. eks.
Abonnement og enkeltre. bestilles ved at indbetale beløbet på ovennævnte girokonto og angive årgang og nr.

Udgiver:

Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark

Indledning

Radioen har i en del år ført en skyggetilværelse med fjernsynet som det dominerende elektroniske medie. - Både i publikums bevidsthed og i det stadig mere lukkede, selvrefererende mediekredsløb. Men allerede 50 år før TV indtog førerstilingen, var radioen det mest betydningsfulde og opmærksomhedskrævende medie. Det vævede sig ind i den moderne families daglige livsmønster som et naturligt samlingspunkt. Med fjernsynets udbredelse ændrede radioen funktioner sig, både i kraft af den tekniske udvikling, som ikke længere bandt radio-lytningen til hjemmet og i kraft af nye ungdomskulturer, der havde populærmusikken som centrum.

Inden for medieforskningen har radioen været lavt prioriteret - sammenlignet med TV, film og de trykte medier. Interessen har været koncentreret om institutionshistorien og de politisk-organisatoriske problemstillinger, mens kun meget få forskere har beskæftiget sig med radioens særlige formsprog, dens programformer og -æstetik. Brugere og deres anvendelse af radioen har fortrinsvis været et anliggende for radiofonierne selv - som kvantitative registreringer af lytningens omfang. Først i de seneste år er denne interesse blev suppleret med få, kvalitativt orienterede undersøgelser.

Med dette temanummer har redaktionen søgt at give et indtryk af radioens placering i dag: I det elektroniske medielandskab og i medieforskningen.

Vi indleder med en artikel af *Henrik Dahl*, hvor han på baggrund af en kultur- og radiohistorisk skitse gør status over radiomediets situation ved indgangen til 1990'erne. Radioen er blevet en social institution, konstaterer Dahl. Ligesom julen, parforholdet, runde fødselsdage og sommerferien er den ikke til at komme udenom. Men radioen forstået som Danmarks Radio er i splid med sig selv og sit eget grundlag. Den vil på den ene side fastholde sin public-service forpligtelse ud fra sit oprindelige enhedskulturelle grundlag - på den anden side anerkender den konkurrencen og målgruppetænkningen. Dahl graver dybt i denne grundlæggende modsætning og sætter skismaet på begreb, bl.a. inspireret af Habermas og Foucault.

De næste tre artikler anskuer problemerne overvejende indefra - de er alle skrevet af medarbejdere i DR. *Leif Lønsmann* er chef for radioens udviklingsenhed og med udgangspunkt i public-service begrebet

forsøger han at indkredse radioens opgaver i den konkurrencesituation, der er etableret med de kommercielle lokalradioer. De har med tidens musik i rigeligt mål og med en effektiv målgruppeorientering overtaget betragtelige dele af radioens ungdomslyttere. *Stefan Samsøe-Petersen*, leder af ungdomsgruppen i udviklingsenheden og med ansvar for bl.a. P4 i P1, fortæller i sin artikel historien om radioens ungdomsprogrammer i 80'erne og fastslår, at DR ikke bør henfalde til den nemme løsning: at konkurrere med lokalradioerne om ungdomslytterne ved at spille endnu mere musik. Moderne format- og fladetænkning kan godt kombineres med folkeoplysende, debaterende og handlingsanvisende programmer.

Lars Ole Bonde er musikmedarbejder og tager udgangspunkt i de rammer og daglige vilkår, der findes for produktionen af musikprogrammer i DR. Men artiklens ærinde er også at give en beskrivelse af de funktionssammenhænge, musikken i radioen indgår i. Med *Ansa Lønstrups* artikel flytter vi ud på den anden side af højtalerne og får et indblik i, hvilke oplevelsesformer og -muligheder, som musikken i radioen tilbyder den musikinteresserede lytter. Her diskuteres radiolytningens kvaliteter, mens *Henrik Dahl*, i en afsluttende serviceartikel sætter tal på radiolytterne i de seneste 10 år og hvorledes hvorledes DR gennemfører sine lytterundersøgelser. Her kan man også få overblik over den seneste kanal- og programstruktur i DR (med vægt på musikprogrammerne) i en artikel af *Lars Ole Bonde*.

Radioen kaldes ofte det blinde medie, fordi man som lytter overlades til sin egen fantasi og billedskabende evne med mediets ord, lyde og pauser som råmateriale. Radioen er en rent tidsligt struktureret udtryksform - og som sådan flygtig for tilhøreren og ikke mindst for den analytiske interesse, der vil indkredse de særlige træk ved mediets æstetik. *Hanne Bruun* og *Kirsten Frandsen* beskæftiger sig i deres artikel med den dokumentariske montage og gennem en eksemplarisk analyse introducerer de en række analytiske begreber, der kan anvendes ved analyse af fiktions- og dokumentarprogrammer i radioen.

Hvilken type sprog tales i radioen? Ikke altid talesprog - og specielt for nyhedsformidlingen er det et ofte konstateret problem. Der er ofte sætningsknuder, passiver og andre forbistringer, som hæmmer lytterens forståelse af det sagte. *Ib Poulsen* har gennem flere år deltaget i sprogligt udviklingsarbejde i DR - på Radioavisen og i Uddannelsesafdelingen og han giver i sin artikel både en oversigt over resultaterne fra de seneste års sproglige udviklingsarbejde og nogle konkrete handlingsanvisninger - en slags kogeboek - til folk, der skal skrive nyheder og andet faktastof til oplæsning i radioen.

Nummeret afsluttes med de nævnte serviceartikler og en anmeldelsektion, som bl.a. behandler bøger om radio og to af de seneste danske lærebøger om massekommunikation.

Redaktionen

Danmarks Radio

- mellem enhedskultur og pluralisme

Af Henrik Dahl

Radioen er ikke, hvad den har været. Engang var Statsradiofonien et landsdækkende monopol med en næsten ophøjet kulturel og politisk status. I dag er Danmarks Radio blot ét blandt mange medietilbud, der konsumeres mens vi foretager os alt muligt andet: står op, kører i bil, spiser og går i seng. Til gengæld har vi flere radioapparater pr. indbygger og bruger mere tid på radiolytning end nogensinde før.

Mange af radioens fortalere har i dag svært ved at vænne sig til dens ændrede status og længes måske ubevidst tilbage til dengang, radioen slet og ret konstituerede en landsdækkende kultur og den politiske dagsorden. Henrik Dahl analyserer her vores brug af radioen og hovedtrækkene i vores programønsker fra 20'erne og til i dag. Han viser herved dels skiftet i radioens kulturelle funktion og dels de ændrede programmæssige og organisatoriske udfordringer, som denne nye og mere pluralistiske funktion stiller til Danmarks Radio. Hvordan kan organisationen på en gang fastholde sin genkendelighed, dvs. en kanalidentitet i henholdsvis P1, 2 og 3, bevare flertallet af lytterne og politikernes velvilje, og samtidig opretholde en kulturel profil som public service-institution? - i en tid præget af lokalradioernes og andre mediers kommercielt betingede konkurrence om lytterne.

Historien om radioen er historien om en teknisk opfindelse, der blev til en social institution. Denne udvikling så man allerede før radioens opfindelse med filmen, og senere har man set den med fjernsynet. En dag vil den også ske med PC'eren og anden computerteknologi, og så vil det for alvor give mening at tale om informationssamfundet; men det er en anden historie. For at forstå radiomediets evolution er vi nødt til også at beskæftige os med de andre medier, først og fremmest fjernsynet. Men lad os starte med at gå tilbage i historien - til radioens tidligste begyndelse.

Den første danske radiolovgivning kom i 1907 (Skovmand 1975:13, Ahm 1972:9), og ifølge denne lovgivning var det forbudt for private at sende og modtage radiosignaler uden forudgående tilladelse. Forbudet blev imidlertid hverken respekteret eller håndhævet særlig strengt og ud over den militære brug blev radioen i løbet af de første årtier en særdeles populær hobby for de såkaldte radioamatører.

Hvor de tidligste radioamatørers aktiviteter bestod i at tale med hinanden nogenlunde som i vore dages walkie-klubber, så var der